

فديه و كفاره روزه

امين الدين

سعدی سعد افغانی

Ketabton.com

فديه وکفاره روزه

تتبع ونگارش :

امين الدين « سعیدی - سعید افغانی »
مدير مركز مطالعات ستراٹیجیکی افغان و
مسئل مرکز فرهنگی دحق لاره - جرمنی

بسم الله الرحمن الرحيم فديه وکفاره روزه

فديه چيست :

اگر شخصی بنابر معاذیری از گرفتن روزه (مانند مريضی که روزه گرفتن برایش خطرناک است و اميد بهبودی و علاج وي نمی رود و يا مانند پيرمرد يا پيرزنی (شيخ فانی) که از لحاظ جسمی وصیحی به شدت ناتوان شده و گرفتن روزه برایش ناممکن باشد (باید بجای روزه گرفتن) فديه دهد یعنی در مقابل هر روز از روزه ماه رمضان یک نفر را طعام دهد، به دليل فرموده الله تعالى: « وَ عَلَى الَّذِينَ يُطْبِقُونَهُ فُدْيَةٌ طَعَامٌ مَسْكِينٌ» (سوره بقره : 184)

وهمچنان بر اساس حکم حدیثی که حضرت ابن عباس (رض) روایت گردیده است: « رخص للشيخ الكبير والعجز الكبير فـى ذلك وـهـما يـطـيقـان الصـومـ أـنـ يـفـطـرـ إـنـ شـاءـ ، وـيـطـعـمـ كـلـ يـوـمـ مـسـكـيـنـاـ ، وـلـاـ قـضـاءـ عـلـيـهـمـاـ ، ثـمـ نـسـخـ ذـلـكـ فـى هـذـاـ الـاـيـهـ » فـمـنـ شـهـدـ منكم الشهر فليصمـهـ » وثبت للشيخ الكبير والعجز الكبير إذا كان لا يـطـيقـان الصـومـ والجلـيـ والمـرـضـ إـذـاـ خـافـتـاـ أـفـطـرـ تـاـ ، وـأـطـعـمـتـاـ كـلـ يـوـمـ مـسـكـيـنـاـ» « بهـپـيرـ مرـدـ وـپـيرـ زـنـيـ (شيخ فانی) که توانایی روزه گرفتن را ندارند برایشان جایز ، در صورتیکه خواسته باشند ، روزه نگیرند ودر مقابل هر روز ، مسکینی را غذا بدھند» وقضای روزه بر آنها لازم نیست ، سپس ؛ این حکم با آیه « فـمـنـ شـهـدـ منكمـ الشـهـرـ فـلـيـصـمـهـ » نـسـخـ شـدـ ولـیـ (آنـ حـكـمـ) برـایـ پـیرـ مرـدـ وـپـیرـ زـنـیـ کـهـ تـوـانـایـ رـوـزـهـ گـرـفـتـنـ رـاـ نـدـارـنـدـ ثـابـتـ مـانـدـهـ استـ .

همچنین زن حامله وشیر ده اي که (بر حال خود يا طفل خود) بيم دارند می توانند روزه نگیرند ودر بدل هر روز ، يك مسکین را طعام دهند «(بیهقی : ۲۳۰/۴) همچنین از ابن عباس روایت است: «إذا خافت الحامل على نفسها ، والمريض على ولد ها فـى رمضان قال : يـفـطـرـانـ ، وـيـطـعـمـانـ مـكـانـ كـلـ يـوـمـ مـسـكـيـنـاـ ، وـلـاـ يـقـضـيـانـ صـومـاـ» «اگر زن حامله از ضرر به جان خود وزن شیر ده از ضرر به طفلش بيم داشت ، می توانند روزه رمضان را نگیرند وبه جای هر روز مسکینی را طعام دهند وقضای روزه بر آنها لازم نیست » (صحيح البانی در كتاب الارواء) (۱۹/۴) این حدیث را به طبری (۲۷۵/۸) نسبت داده وگفته است: سند آن به شرط مسلم صحیح است)

مقدار طعام واجب :

در حدیثی از انس بن مالک روایت است: « أنه ضعف عن الصوم عاماً فصنع جفنة ثريد ودعا ثلاثة مسکیناً فأشبعهم » « او سالی چار ضعف شد بطوریکه نتوانست روزه بگیرد ، پس کاسه اي ترید گوشت درست کرد وسی مسکین را دعوت و آنها را سیرکرد » (الاروا 206-4) ، (دارقطنی : 207-2-16)

تبصره :

فديه شامل ، طعام ، غله ، وقيمت آن هم میگردد ، مقدار فديه به اندازه صدقه فطر است ولی اگر شخص از مرضی که عاید حالت بود ، دوباره بهبود یابد ، قضائی روزه فوت شده بر او واجب است ، خداوند پاک در مقابل فديه او اجر وثواب نصیب اش میگردداند. در غذا دادن (صبح وشام) معيار حد وسط غذایی میباشد که خود شخص در

زندگی عادی خویش میخورد.

یادداشت توضیحی :

در دادن غذا حتمی نیست که باید حتماً گندم یا برنج باشد، بلکه مهم دادن طعامی که معمولاً فرد خود از آن تغذیه می‌کند به فقرا می‌باشد تا سیر شوند.

در مورد اینکه آیا می‌توان بجای طعام، پول نقد داد یا خیر، علماء با هم اختلاف نظر دارند. ولی اکثریت علماء ویا به اصطلاح اکثر قریب به اتفاق دادن پول نقد را بجای غذا هم جایز نمی‌دانند. میگویند که حتماً باید طعام باشد.

زیرا خداوند متعال در قرآن عظیم الشان در فدیه غذا دادن را بیان فرموده و نه قیمت معادل آنرا، و میفرماید: « و علی الذين يطیقونه فدية طعام مسکین » (سوره البقره: 184)، یعنی: « و بر کسانی که روزه طاقت فرساست (یعنی: بر کسانی که روزه را به دشواری تحمل می‌کنند و تاب و تحمل آن راندارند، چون پیرمردان کهنسال، زنان باردار و مریضان مزمن، پس بر اینان) فدیه ای است که عبارت از خوراک دادن به یک بینواست ».

ولی امام ابوحنیفه دادن پول نقد بجای طعام را جایز دانسته و در آن کدام ممانعی نمی‌بیند. ولی نباید فراموش کرد در کشورهای که: امکان یافتن شخص فقیر و مسکین وجود نداشت، می‌توان قیمت و پول آن کفاره را به جمعیت‌ها و مؤسسات خیریه (قابل اعتماد و غیر دولتی) که متولی نیابت کفارات مردم هستند اهدا نمود تا آنها پول اهدایی را به طعام تبدیل کرده و به فقراء بدهند.

قضاء روزه :

معنای قضاء عبارت از یک روز روزه گرفتن بعد از ماه رمضان بجای یک روز روزه‌یی که در ماه رمضان باطل گردیده، میباشد. قضاء روزه میشود در ایامی که گرفتن روزه در آن منوع نباشد صورت گیرد.

قضاء روزه را الی اغاز ماه مبارک سال نو میتواند بجا اورد. قضاء روزه میتواند پی در پی ویا متفرق صورت گیرد.

کفاره چیست ؟

کفاره عبارت از جزای شرعی میباشد که پروردگار با عظمت ما آنرا بر کسیکه بعضی از جرایم ازاو سرزند تعین فرموده است مانند وجوب کفاره بر قاتل یا کسیکه سوگند ش را می‌شکند.

کفاره بر روزه دار وقتی واجب میشود که عمداً روزه خود را فاسد نماید مثلاً اینکه جماع کند.

کفاره دو ماه روزه پی در پی را میگویند، در صورتیکه در این دو ماه رمضان و روزه هایکه روزه در آن منع گردیده است نباشد. اگر به گرفتن دو ماه روزه نیز قادر نبود، به شصت مسکین طعام دهد. کفاره در روزه فرضی بوده در فساد روزه غیر رمضان کفاره وجود ندارد، اگر چه قضای رمضان هم باشد. دادن طعام به 60 مسکین، فقیر، محتاج، نه برای کسانی که نفقة ایشان بر او فرض باشد (مانند پدر، مادر، زن) همچنان میشود مقدار طعام را به پول نیز تادیه گرد و همچنان میتوان همان مسکین را برای 60 روز کامل طعام داد.

فديه فقرا وغرباء که قادر با تاديه نباشد چيست؟

فقرا وغرباء که قادر با تاديه فديه نباشند ، برخورد شرع درمورد اين اشخاص چه مي باشد ؟ در جواب باید گفت که دین مقدس اسلام انسان را مطابق به توانمندی اش در اجرای احکام مکلف ساخته است ، وچيزیکه در توان شخص نباشد ، شرع اسلامی آنرا در اجرای مکلف نمی سازد :

قرآن عظیم الشان این فورمول را با زیبای خاصی چنین بیان داشته است : « لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى (برای انسان بهره ای جز سعی وکوشش او نیست) بناً چیزیکه در توان انسان نباشد ، آن شخص مکلف به اجرای آن نیست .

همچنان پروردگار با عظمت میفرماید : « لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا كَنْسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذنَا إِنْ نَسِيَنَا أَوْ أَخْطَلْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَأَغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ . » (پروردگار هیچ کس را جز به اندازه توانش مکلف نمی کند، هر کار نیکی که انجام دهد به سود خود کرده، و هر کار بدی که انجام دهد به زیان خود کرده است.

پروردگار! اگر فراموش کردیم یا به خطأ رفتیم، ما را مگیر.

پروردگار! بار سنگین بر ما مگذار آن چنان که بر کسانی که پیش ازما بودند گذاشته ای پروردگار! آنچه تاب و توانش را نداریم بر دوش ما مگذار و از ما درگز، و ما را بیامرز، و بر ما رحم فرمای، تو سرور ما هستی، پس ما را بر قوم کافران پیروز گردان. بنا غریب و فقیری که توان پرداخت فديه را نداشته باشد باید استغفار (استغفار الله) و توبه کند واز دادن فديه هم معاف است .

نظر واراء علماء :

ودر اين بخش نظر واراء علماء را در مورد فقرا وغرباء که قادر با تاديه فديه نباشند غرض استفاده مزيد قرار ذيل جمعبندی ميدارم :

شیخ بن عثیمین رحمه الله در فتاوی صیام خویش در مورد مریض مزمنی که نه میتواند روزه بگیرد و نه میتواند فديه بدهد مینویسد : (مریض مزمن روزه دار) که نتواند (بعثت فقر غذا بدهد (فديه) از وی ساقط میشود، و همه واجبات اگر انسان قادر به انجام آن نباشد ساقط میشود، و اگر بجای آن بدیلی باشد آنرا انجام میدهد، ولی اگر بدیلی نداشته باشد ساقط میشود، و صحیحش آنست که (فديه) ساقط میشود بر اساس قاعده مشهور (فقهی) که میگوید: « لا واجب مع العجز» يعني « با ناتوانی واجبی نیست »

در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت است: «در حالیکه نزد پیامبر صلی الله عليه وسلم نشسته بودیم، مردی آمد و گفت : ای رسول خدا! هلاک شدم، پیامبر صلی الله عليه وسلم فرمود : چی شده، گفت : در حال روزه با همسرم آمیزش کردم، پیامبر صلی الله عليه وسلم وسلام فرمود آیا می توانی بردهای را آزاد کنی؟ گفت نه، فرمود : آیا می توانی دو ماه پشت سر هم روزه بگیری؟ گفت نه، فرمود : آیا می توانی شست مسکین را طعام بدھی؟ گفت نه، (ابوهریره) گفت : پیامبر صلی الله عليه وسلم مکثی کرد، آنگاه سبد بزرگی از خرما را برای پیامبر صلی الله عليه وسلم آوردند، فرمود : سؤال کننده کجاست؟ آن مرد گفت : من هستم. پیامبر صلی الله عليه وسلم فرمود : این را بگیر و (آن را بعنوان کفاره روزهات) صدقه بده، آن مرد گفت : به فقیرتر از خودم بدهم ای رسول خدا؟ به خدا قسم در تمام مدینه خانوادهای

فقیر تر از خانواده من وجود ندارد.
پیامبر صلی الله علیه وسلم خنده به گونه‌ای که دندان‌های نیشش نمایان شد، سپس فرمود: (با آن) خانوادهات را طعام بده (متفق علیه).

در این حدیث متبرکه دیده میشود که : پیامبر صلی الله علیه وسلم به مردی که در رمضان جماع (نژدیکی) کرده بود فرمود: « خانوادهات را بخوران » و پیا مبر صلی الله علیه وسلم بوی نگفت که « هر وقت توانستی کفاره اش را بده ». .

همچنان شیخ بن باز رحمة الله در جواب سوالی : پیرزن بزرگسالی (شیخ فانی) که نمیتواند روزه بگیرد چنین جواب فرموده است :

« بر او است که در مقابل هر روز که روزه را میشکند نیم صاع فدیه بدده از غذای معمول آن شهر مانند خرما، برنج، و غیره، که هر نیم صاع برابر است با یک و نیم کیلو گرم، همانطور که گروهی از اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم مانند ابن عباس چنین فتوای را داده اند، و اگر فقیر بود و نمیتواند غذا بدده هیچ چیزی بر او نیست، و این کفاره میتوان آنرا فقط به یک فقیر پرداخت و یا بیشتر، و چه در اول ماه و چه و سط و چه آخر ماه باشد. »
(مجموع فتاوی ابن باز 15/203).

امام نووی عالم شهیر جهان اسلام در مورد کسی که نه میتواند روزه بگیرد و نه قادر به پرداخت فدیه هست میفرماید: « وینبغی أن يكون الأصح هنا أنها تسقط ولا يلزمها إذا أيسر كالفطرة، لأنه عاجز حال التكليف بالفدية »، یعنی: (و باید قول صحیحتر اینجا این باشد که کفاره ساقط میشود و اگر در آینده توانگر شود بر او واجب نیست مانند (زکات) فطر (که اگر کسی تنگدست هست از او ساقط میشود و در آینده لازم به پرداخت آن نیست)، زیرا او وقت تلکیف از پرداخت فدیه ناتوان است».

و این قدامة عالم دیگری جهان اسلام در « المغنی » در مورد کسی که نه میتواند روزه بگیرد و نه قادر به پرداخت فدیه هست میفرماید: « فإن كان عاجزاً عن الإطعام أيضاً فلا شيء عليه، ولا يكلف الله نفساً إلا وسعها »، یعنی: « و اگر از غذا دادن نیز عاجز و ناتوان بود هیچ چیزی بر او نیست، و خداوند هیچ‌کس را جز به اندازه توانایی اش مکلف نمی‌سازد ». .

کیفیت ادائی فدیه رمضان :

شیخ علامه ابن عثیمین رحمة الله در مورد کیفیت فدیه روزه بشکل طعام میفرماید :
کیفیت اطعام به دو صورت انجام می‌یابد :

اول:

پختن غذا و دعوت از مسکین و یا مساکین غرض صرف آن ، بر حسب روزهایی که باید فدیه بدده، طوریکه انس بن مالک رضی الله عنه چنین عمل را انجام میداد.

دوم:

توزیع غذای غیر آماده (پخته نشده) به مساکین (الشرح الممتع 335/6).اما اگر کسی بخواهد که در بدل سی روز به یک نفر غذا دهد، یعنی هر روز به او طعام دهد، جایز است چنانکه جمهور علمای مذاهب از جمله امام شافعی و امام حنابل و گروهی از علمای مالکیه بر جواز آن تاکید کرده اند، مولف کتاب الانصاف گفته: «جایز است طعام را کلا به یک مسکین واحد داد». الإنصاف (291/3)، و همچنان نگاه کنید به: تحفة المحتاج 3 / 446، کشاف الفتاوی 2 / 313، و «فتاوی اللجنة الدائمة» (198/10).

قابل تذکر است که :

برای دادن فدیه لازم نیست که حتماً قبل از عید فطر آنرا بدهد، بلکه بر او واجب است تا هرچه زودتر فدیه خود را بدهد قبل از آنکه رمضان سال بعد فرا برسد، اما هیچ حدیثی در این مورد وارد نشده است.

بنابراین کسی که هنوز فدیه نداده و اکنون عید شده و از آن گذشته، ایرادی ندارد ولی باید هرچه زودتر بر دادن فدیه روزه خود مبادرت ورزد، زیرا آجل نامعلوم هستند و ممکن است در ذمه شخص بماند.

و این مسئله شبیه به حکم قضای روزه رمضان است، پس بجا آوردن آن نیز بمانند بجا آوردن قضای روزه رمضان برای کسی است که بنا به عذری نتوانسته رمضان را روزه بگیرد.

پایان

نام رساله : فدیه و کفاره روزه

نتبع و نگارش :

امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیکی افغان
ومسؤول مرکز فرهنگی حق لاره - جرمنی
ادرس ارتباطی : برییننا لیک :

saidafghani@hotmail.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library